

**ՆԵՐԱՈՒԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆՈՂ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ
ՄՏԱՎՈՐ ՀԵՏԱՄԱՑՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ
ԴԱՍԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԽՆԴԻՐՆԵՐ**

Սուշեդյան Ս.Վ.

Ձոն Կիրակոսյանի անվան թիվ 20 դպրոցի դասավար

Չոհրաբյան 2. Յ.

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի հատուկ մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի դոցենտ, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ.

Ներառական կրթություն, մտավոր հետամնացություն, դաստիարակության գործընթաց, կրթադաստիարակչական աշխատանքներ, սոցիալականացման գործընթաց:

Մարդու սոցիալականացման համար կարևոր նշանակություն ունի դաստիարակությունը: Ինչպես նշել են Մ.Ի.Ռոժկովը և Լ.Յ.Բայբորոզովը, մանկավարժական տեսանկյունից սոցիալիզացման ուսումնասիրության առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ այն ուսումնասիրում է երեխայի զարգացման վրա մանկավարժական ազդեցության օրինաչափություններն ու մեթոդաբանությունը՝ սոցիալական հարաբերությունների արդյունավետության բարձրացման նպատակով:

Ներկայումս դաստիարակությունը մանկավարժների և հոգեբանների կողմից առանձնացված չի դիտարկվում, այլ դիտարկվում է գործունեության և մարդու դիալեկտիկական դետերմինիզմի կառուցվածքային, համակարգային դիրքից:

Մանկավարժական գիտակցության պատմական զարգացման

ողջ ընթացքում, դաստիարակության գործընթացը միշտ եղել է հետազոտողների ուշադրության կենտրոնում: Այդ իսկ պատճառով մեր օրերում էլ դաստիարակությունը մնում է որպես մանկավարժության հիմնական կատեգորիա: Տվյալ երևույթը բարելավում է գործնական փորձի զարգացման, մանկավարժական գիտության և դրա առաջատար ուսմունքի հետ: Սոցիալական փորձի փոխանցումը ավագ սերնդից երիտասարդներին ավելի վաղ է ձևավորվել, այդ պատճառով էլ դաստիարակության էությունը մեկնաբանվում է տարբեր տեսանկյուններից:

Դաստիարակման նպատակը՝ դա մարդու (կամ մարդկանց խմբի) մեջ սպասվելիք փոփոխություններն են, որոնք իրականացվում են հատուկ նախապատրաստված և պլանավորված դաստիարակչական ակցիաների և գործունեության ազդեցության տակ:

Դաստիարակչական գործընթացի և մարդու զարգացման գործընթացի վրա մեծ ազդեցություն ունեն շրջապատող միջավայրը, սոցիալական համակարգի հարաբերությունները: [4]

Համաձայն Լ.Ս.Վիգոտսկու տե-

սության, հոգեկան զարգացման որոշիչ գործոնները գտնվում են ոչ թե երեխայի օրգանիզմի և անհատականության ներսում, այլ դրանից դուրս՝ երեխայի, այլ մարդկանց հետ սոցիալական փոխգործունեության իրավիճակում: Վիզոտսկին հիմնավորում է ուսուցման, դաստիարակության գործընթացների ակտիվության գաղափարները, որում ակտիվ է աշակերտը, ակտիվ է սոցիալական միջավայրը: Նա նշում է, որ դաստիարակման հիմքում պետք է դրված լինի աշակերտի անհատական գործունեությունը, իսկ դաստիարակի ողջ հմտությունը պետք է բերվի նրան, որպեսզի ուղղորդի և կարգավորվի այդ գործունեությունը և սոցիալական միջավայրը դա դաստիարակչական ողջ գործընթացի իրական լծակն է, իսկ դաստիարակի դերը այդ լծակի կառավարումն է:

Ըստ Վիզոտսկու, երեխայի յուրաքանչյուր զարգացման խանգարում (կուրություն, խլություն, մտավոր հետամնացություն և այլն) փոխում է նրա վերաբերմունքը ոչ միայն աշխարհի նկատմամբ, այլև առաջին հերթին ազդում է մարդկանց հարաբերությունների վրա, այսինքն տեղի է ունենում երեխայի սոցիալական դիրքորոշման իջեցում: Երեխայի սոցիալական դիրքորոշման վնասումը, անհատի լիարժեք ձևավորման խանգարումը պահանջում են, որպեսզի երեխաների ֆիզիկական և հոգեկան անբավարարության իջեցման կարևորագույն տարրը լինի սոցիալական խնդիրների հաղթահարումը, նաև անհատի լիարժեք զարգացման ձևավորումը, այսինքն դաստիարակումը: [2]

Վիզոտսկու տեսությունը հե-

տագայում զարգացրեց Վ.Վ. Լեբեդինսկին, որը նշեց, որ երեխայի մոտ առկա ուսուցման և դաստիարակության դժվարությունների ժամանակ անհրաժեշտ է իրականացնել շտկողական աշխատանքներ, հակառակ դեպքում կառաջանան սոցիալ-մանկավարժական բացթողումներ, հուզական, անձնային այլ խանգարումներ:

Ըստ Լեբեդինսկու, երկրորդային խանգարումները ազդում են երեխայի ուսուցման և դաստիարակության գործընթացի վրա:

Ուսումնասիրելով զարգացման խանգարում ունեցող երեխաների վերականգման հնարավորությունները, այսօր հետազոտողները սկսում են խոսել այն միջավայրի ստեղծման մասին, որը կնպաստի խնդրի հաղթահարմանը: Կասկած չկա, որ կրթա-դաստիարակչական միջավայրի ձևավորման գործընթացի վրա մեծ ազդեցություն ունի մանկավարժի անհատականությունը, նրա կարողությունը, անհատական կողմնորոշումը:

Մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների կրթա-դաստիարակչական աշխատանքների իրականացման, շտկման, փոխհատուցման ուսումնասիրմանն են նվիրված Վլասովայի, Մաստյուկովայի, Պլեզների և այլոց աշխատանքները: Այս հեղինակները շեշտում են զարգացման խանգարում ունեցող երեխաներին անհատական մոտեցում ցուցաբերելու անհրաժեշտությունը: [1]

Լ.Ս.Շիպիցինան, Ե.Ս.Իվանովը, Լ.Ա.Դանիլովան նշում են, որ այդ երեխաների համար անհրաժեշտ է կազմակերպել մանկավարժական հատուկ պայմաններ: [6]

Իրենց հետազոտություններում

Նրանք եկան այն եզրահանգման, որ հանրակրթական դպրոցներում գոյություն ունեցող կրթական համակարգը և դաստիարակությունը բավականորեն օպտիմալ չեն զարգացման խանգարումներով երեխաների ուսուցման և դաստիարակության խնդիրները արդյունավետ լուծելու համար: Նախնական ուսուցման ժամանակահատվածում անհրաժեշտ է ստեղծել համապատասխան պայմաններ դպրոցական ուսուցման համար, քանի որ այդ շրջանում նրանք շրջապատող միջավայրում ունենում են բազմաթիվ խնդիրներ:

Մենք կհսում ենք այն հեղինակների կարծիքը, որ զարգացման խանգարում ունեցող երեխաների դաստիարակության արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ է վաղ ախտորոշում, բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատում:

Բ.Ս.Բրատուսը իր աշխատություններում ուշադրություն է դարձրել մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների հետ աշխատող մանկավարժի նախապատրաստվածության վրա: Նրա կարծիքով մանկավարժը և հոգեբանը պետք է իմանան այն պայմանները, որոնք կարող են անմիջականորեն ազդել երեխայի հոգեկան գործընթացների զարգացման վրա:

Ուսուցիչների, դաստիարակների հոգեբանամանկավարժական պատրաստվածության հարցը կարևորել է Նաև Ա.Վ.Գորդենը: Մասնավորապես մանկավարժական մշակույթի կարևոր բաղադրիչ է համարում մանկավարժի կարողությունը՝ հասկանալու երեխայի զարգացման կառուցվածքը:

Բացահայտելով ընդհանուր կր-

թության ժամանակակից խնդիրները, Լ.Մ.Ֆրիդմանը մատնանշում է, որ դպրոցի գործունեության կազմակերպման դեպքում, մանկավարժական խնդիրների լուծման ժամանակ, անհրաժեշտ է հոգեբանական գիտելիքների կիրառություն: Ըստ հեղինակի կարծիքի դա թույլ կտա հանրակրթական դպրոցում ուսումնադաստիարակչական գործընթացը կազմակերպել այնպես, որպեսզի յուրաքանչյուր դպրոցականի անձը ստանա օպտիմալ զարգացում:

Վերը նշված հեղինակների աշխատությունների համընդհանուր վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ իրենց աշխատանքներում նրանք հետևողականորեն գալիս են նրան, որ զարգացման խանգարում ունեցող երեխաների նկատմամբ անհրաժեշտ է ցուցաբերել անհատական մոտեցում: Դաստիարակը, որն աշխատում է նման երեխաների հետ պետք է ունենա անհրաժեշտ հոգեբանամանկավարժական պատրաստվածության մակարդակ: Դաստիարակչական աշխատանքի բովանդակությունը անհրաժեշտ է ուղղորդել մի կողմից երեխայի առջև կանգնած խնդիրների հաղթահարմանը, մյուս կողմից՝ մարդասիրական վերաբերմունքի դաստիարակությանը միկրոմիջավայրի հանդեպ:

Յ.Պ.Կորոլենկոյի և Տ.Ա.Դոնսկու ուսումնասիրություններում խոսվում է այն մասին, թե ինչպես է դաստիարակության գործընթացում ձևավորվում ապակառուցողական վարքի տարբեր ձևեր, որոնք մարդուն բերում են ինքնաքայքայման հակման:

Դաստիարակչական աշխա-

տանքի էությանը հումանիզացման տեսանկյունից արտացոլվել է Շ.Ա.Ամոնաշվիլիի, Օ.Ա.Կազանսկու և այլքի կողմից:

Ն.Ե.Շուրկովը մշակեց դպրոցականների դաստիարակության ծրագիր, որը արտացոլեց նոր հումանիստական ուղղություն դաստիարակչական գործընթացում: [3]

Ելելով նրանից, որ զարգացման խանգարում ունեցող երեխաները դժվարանում են հաղորդակցման ժամանակ, նրանց մեծամասնության մոտ նկատվում է անլիարժեքություն, անհամապատասխան ինքնագնահատական, անհրաժեշտ է զարգացնել նրանց հուզականային ոլորտը:

Ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցներում, մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների դաստիարակությունը իրականացնելու համար մշակվել են դաստիարակչական համակարգեր, դաստիարակչական աշխատանքի տեխնոլոգիաներ, որոնք բացահայտում են դաստիարակության նպատակներն ու խնդիրները:

Բացի տեսական մեկնաբանությունից լուսաբանվում են նաև մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների հետ իրականացվող դաստիարակչական աշխատանքների գործնական փորձերը: Գործնականում գոյություն ունի մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխայի դաստիարակության երկու միջոց: Առաջինը՝ ներառական կրթություն իրականացնող

հաստատություններում համապատասխան պայմանների ստեղծում: Երկրորդը՝ ինտեգրում ուսումնական կոլեկտիվ, սովորական կյանք:

Այս ամենը իրականացնելու համար անհրաժեշտ է.

1. Մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների զարգացման խանգարման առանձնահատկությունների հաշվառում և վերականգնում:
2. Համապատասխան կադրերի պարտավորվածություն և ապահովում:
3. Մանկավարժների մարդկային որակների դրսևորում, բարձր մասնագիտացվածություն:

Գործնական աշխատանքների հիմնական ուղղություններն են՝ կրթական և սոցիալականացման գործընթացները, աշակերտների ընտանիքներին հոգեբանական օգնություն ցուցաբերելը, կրթական գործընթացի հաջորդականությունը, շրջանավարտների նախնական հոգեբանասոցիալական և պրոֆեսիոնալ աշխատանքային հարմարվողականությունը:

Այսպիսով, մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների ուսումնադաստիարակչական աշխատանքները ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցներում կարող է արդյունավետ լուծել, եթե ստեղծվի օպտիմալ կրթական միջավայր, անցկացնել թրեյնինգներ մանկավարժների համար, ստեղծել դաստիարակչական աշխատանքների կուռ համակարգ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии. М., 1993.

2. Выготский Л.С. Основы дефектологии //собр. Соч: в 6т. М., 1999.

3. Интеграция детей с особенностями развития в образовательное пространство //под ред. Л.М. Шипицыной. М., 2006.
4. Караковский В.А., Новикова Л.И. Теория и практика воспитательных систем в инклюзивных школах. М., 2010
5. Ратнер Ф.Л., Юсупова А.Ю. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей. М., 2006.
6. Шипицына Л.М. Развитие навыков общения лиц с нарушениями интеллекта. М., 2010.

РЕЗЮМЕ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЗАДАЧ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ С УМСТВЕННОЙ ОТСТАЛОСТЬЮ В ИНКЛЮЗИВНЫХ ШКОЛАХ

Мушегян С.В.

педагог начальных классов школы N 20 им. Джона Киракосяна

Зограбян З.А.

доцент кафедры специальной педагогики и психологии Армянского государственного педагогического университета имени Хачатура Абовяна, кандидат педагогических наук

В статье раскрываются задачи и воспитание детей с умственной отсталостью в инклюзивных школах.

SUMMARY

THE ISSUE OF EDUCATION OF STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN INCLUSIVE EDUCATION FROM THEORETICAL AND PRACTICAL PERSPECTIVES

Mushegyan S.

Teacher at the school 20 after John Kirakosyan

Zohrabyan Z.

Associate professor Chair of Special Pedagogy and Psychology Armenian State Pedagogical University after Khachatur Abovyan, Candidate of Pedagogical Sciences

The article presented the analysis and conclusions of some researches about the educational issues in inclusive schools . We conclude that for the efficiency of implementation of

educational works for these children important to elaborate various educational systems, technologies and establish an appropriate educational environment.